

/POVODI

UDK 378.6:34(497.1)(091)

DOI: 10.51204/Anali_PFBU_23107A

Dr Dejan POPOVIĆ*

Dr Zoran S. MIRKOVIĆ**

PRAVNI FAKULTET KAO ALMA MATER: POVODOM DVE PEDESETOGODIŠNJICE

I

Pravni Fakultet Univerziteta Crne Gore u Podgorici je na svečanosti održanoj 22. decembra prošle 2022. godine proslavio pedeset godina postojanja. Kolege iz Podgorice su predstavnicima Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu dali značajno i vidljivo mesto na ovoj svečanosti. Ovo je prilika da se podsetimo uloge Pravnog fakulteta u Beogradu kao institucije i njegovih profesora u nastajanju podgoričkog Pravnog fakulteta.

* Profesor emeritus, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Srbija, dejan.popovic@ius.bg.ac.rs.

** Redovni profesor, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Srbija, zoranm@ius.bg.ac.rs.

Sve je počelo još krajem 1968. godine. Na IV sednici Fakultetskog veća održanoj 13. decembra 1968. godine dekan prof. Pavle Dimitrijević je obavestio Veće da se Sekretarijat za obrazovanje, kulturu i nauku Socijalističke Republike Crne Gore (klasičnim rečnikom rečeno: Ministarstvo za obrazovanje, kulturu i nauku) obratio s molbom da se osnuje Centar za vanredne studije u Titogradu. Toj molbi se pridružila i Skupština opštine Titograd i tamošnji Radnički univerzitet „Milun Božović“. Ova molba je bila proučena i prvi kontakti su bili obavljani. Fakultet je upoznat sa potrebom za osnivanje ovog centra, jer je predstojao upis oko 200 vanrednih studenata. Ponudu je bio učinio i Pravni fakultet u Splitu, ali „predstavnicima određenih ustanova smatrali su za potrebno da se prvo obrate Pravnom fakultetu u Beogradu, s obzirom na to da u Titogradu postoje dva fakulteta koji su sastavni deo Beogradskog univerziteta“. Fakultetsko veće je dalo načelnu saglasnost za osnivanje Centra za vanredne studije u Titogradu i naložilo Komisiji za saradnju sa privredom i društvenim službama da sprovede ovo u delo.

Komisija je to u narednim mesecima i učinila i podnela Fakultetskom veću izveštaj 13. oktobra 1969. godine¹. U Izveštaju se najpre pominje da je utvrđeno interesovanje svršenih maturanata u Crnoj Gori za ovakve studije. Potom, da su uspostavljeni kontakti i vođeni razgovori sa nizom ustanova i organa u Crnoj Gori o načinu i formi pomoći pri ovom organizovanju. Navodi se da su vođeni razgovori sa Radničkim univerzitetom koji je trebao da preuzme na sebe tehničke poslove u vezi sa radom centra.

Komisija je predložila način organizacije nastave. Na svim predmetima prve godine, osim predvojničke obuke, održalo bi se po 40 časova, što bi činilo ukupno 200 časova. U oktobru i novembru 1969. bi se održalo 80, a u aprilu i maju 1970. godine 120 časova. Ispiti bi se održali, u skladu sa Statutom Pravnog fakulteta u Beogradu, u junskom, septembarskom i oktobarskom roku. Potom su izloženi finansijski detalji. Centar bi se izdržavao od godišnjih „doprinosa svakog pojedinog studenta u iznosu od 1.200 dinara godišnje“. Od 150.000 dinara ukupnih troškova, 100.000 dinara bi pripalo Pravnom fakultetu za organizaciju nastave i ispita, honorare nastavnicima, putne troškove i drugo, a 50.000 dinara za organizaciju Radničkom univerzitetu, sa kojim bi se sklopio ugovor na godinu dana. Posebno se napominje da je iznos studentske „participacije“ od 1.200 dinara „prihvaćen kao veoma umeren od svih, a posebno od samih zainteresovanih kandidata“.

¹ Greškom na dokumentu je zapisana 1961. godina, ali iz svega što je u dokumentu zabeleženo jasno je da se radi o 1969. godini.

Komisija je predložila da centar vodi kolegijum od dva nastavnika i jednog radnika Sekretarijata koji bi bili Uprava centra.

Na kraju Komisija naglašava da su se stekli svi uslovi da Centar „otpočne sa radom već ove jeseni“. Izveštaj je potpisao predsednik Komisije za saradnju sa privredom i društvenim službama dr Vladan Stanković.²

Fakultetsko veće je na svojoj sednici održanoj 15. oktobra 1969. godine prihvatilo predloge Komisije za saradnju sa privredom i društvenim službama. Takođe, odredilo je u Upravu centra za vanredne studije u Titogradu prof. Pavla Dimitrijevića, prof. Jelenu Danilović i Tanasija Janičijevića. Oni su se imali starati o funkcionisanju Centra i sprovođenju odluka Fakultetskog veća i drugih organa u vezi sa ovim radom.³ Fakultetski savet je na sednici od 23. oktobra 1969. godine jednoglasno doneo Odluku o davanju saglasnosti na Odluku Fakultetskog veća o osnivanju Centra za vanredne studije u Titogradu.⁴

Centar je radio školske 1969/70. i 1970/71. godine. Fakultetsko veće je 29. juna 1971. godine donelo odluku o naknadi upravniku, članu uprave, sekretaru Centra za vanredne studije u Titogradu i drugim službenicima Fakulteta za rad u tom centru.⁵ Fakultetsko veće je 27. septembra 1971. godine jednoglasno prihvatilo predlog da se, na osnovu pisma Izvršnog vijeća SR Crne Gore u kome je zamolilo „Pravni fakultet u Beogradu da pomogne da Centar za vanredne studije u Titogradu radi još i ove godine, s tim što bi oni za sledeću školsku godinu preduzeli mere radi otvaranja pravnog fakulteta u Titogradu“. Upravnik Centra prof. Pavle Dimitrijević „je naveo da 300 kandidata čeka upis i traže da se nastavi rad u Centru u Titogradu“⁶ Tako se ušlo i u treću školsku 1971/72, kako će se ispostaviti poslednju godinu postojanja Centra.⁷

Fakultetsko veće je na sednici od 15. maja 1972. godine imalo kao desetu tačku dnevnog reda „Prestanak nastave u Centru za vanredne studije u Titogradu“. Upravnik Centra prof. P. Dimitrijević je obrazložio pismeni

² APf, *Izveštaj Komisije za saradnju sa privredom i društvenim službama od 13. oktobra 1969. godine*, 1–2; *Izvod iz zapisnika sa IV sednice Fakultetskog veća od 13. decembra 1968. godine*.

³ APf, *Zapisnik sa sednice Fakultetskog veća od 15. oktobra 1969. godine*, 5–6.

⁴ APf, *Zapisnik sa sednice Fakultetskog saveta od 23. oktobra 1969. godine*.

⁵ APf, *Zapisnik sa sednice Fakultetskog veća od 29. juna 1971. godine*, 12–13.

⁶ APf, *Zapisnik sa sednice Fakultetskog veća od 27. septembra 1971. godine*.

⁷ Videti APf, *Zapisnik sa sednice Centra za vanredne studije u Titogradu održane 4. februara 1972. godine*.

predlog Uprave Centra o prestanku održavanja nastave u Titogradu, krajem te školske godine. Uprava je učinila ovaj predlog „zbog toga što je Republičko izvršno veće SR Crne Gore donelo odluku o otvaranju Pravnog fakulteta u Titogradu, sa pravom upisa studenata I i II godine“. Fakultetsko veće je jednoglasno prihvatilo „predlog Uprave Centra za vanredne studije u Titogradu o prestanku održavanja nastave sa 30. IX 1972. godine“.⁸ Tako je prestao da postoji Centra za vanredne studije Pravnog fakulteta u Beogradu sa sedištem u Titogradu, nakon tri školske godine, 1969/70, 1970/71. i 1971/72.

Zakonom koji je donela Skupština SR Crne Gore 25. maja 1972. godine osnovan je Pravni fakultet u Titogradu kao nastavno-naučna i obrazovna ustanova u kojoj se organizuje i razvija obrazovni i naučno-istraživački rad u o oblasti pravnih i njima srodnih društvenih nauka. Tom prilikom je istaknuto da se „osnivanje ove visokoškolske Ustanove nameće kao neophodno sa stanovišta ukupnih društvenih potreba Republike“.

Pored Centra za vanredne studije koji je omogućio da iz njega nastane novi Fakultet, profesori Pravnog fakulteta u Beogradu dali su veliki i nemerljiv doprinos ovom nastanku. Od sedam članova Matične komisije koju je formiralo maja meseca iste godine Izvršno vijeće SR Crne Gore, četvorica su bili profesori Pravnog fakulteta u Beogradu: Milan Milutinović, predsednik Matične komisije i članovi dekan prof. Nikola Stjepanović i profesori Pavle Dimitrijević i Vojislav Bakić. Od četvorice prvih nastavnika, koje je izabrala Matična komisija, dvojica su bila raniji profesori Pravnog fakulteta u Beogradu: Nikola Srzentić i Branislav Nedeljković, koji su izabrani za redovne profesore. Prvi dekan novoosnovanog Pravnog fakulteta u Titogradu postao je profesor Srzentić. Nastava za prvu i drugu godinu studija je počela oktobra 1972. godine.⁹

O osnivanju Pravnog fakulteta u Titogradu u Analima Pravnog fakulteta u Beogradu skromno i nepretenciozno je zabeleženo: „U toku školske 1971/72. godine Pravni fakultet je ukazao pomoć, i preko svojih organa i pojedinaca, pri obrazovanju Pravnog fakulteta u Titogradu.“¹⁰

⁸ APf, *Zapisnik sa sednice Fakultetskog veća od 15. maja 1972. godine*, 9.

⁹ *Pravni fakultet 35 godina. 1972–2007 (na sigurnom putu)*, Podgorica 2007, 34–36.

¹⁰ APf, *Izveštaj o radu Fakulteta u školskim godinama 1971/72. i 1972/73*, Beograd februar 1974, 7.

II

Pravni Fakultet u Kragujevcu je 7. oktobra 2022. godine obeležio 50 godina postojanja pravnih studija u tom gradu. Svečanost je bila povod da se setimo tih početaka.

Fakultetsko veće je, na sednici od 26. juna 1972. godine, pod tačkom IX i IXa raspravljalo o otvaranju odeljenja u Kragujevcu i imenovanju upravnika tog odeljenja. Najpre je prodekan prof. Radomir Đurović podneo izveštaj o preduzetim merama za otvaranje odeljenja u Kragujevcu. Potom je usledila diskusija u kojoj su učestvovali profesori N. Stjepanović, V. Bakić, I. Maksimović, J. Danilović, V. Simović, V. Brajić, D. Kavran, A. Vacić, D. Šoškić, V. Rajović i R. Đurović. Na kraju je Fakultetsko veće donelo odluku da predloži otvaranje Odeljenja beogradskog Pravnog fakulteta u Kragujevcu i imenovalo za upravnika tog Odeljenja dr Živomira Đorđevića, vanrednog profesora Pravnog fakulteta u Beogradu.¹¹

Fakultetski savet je o ovome raspravljao na sednici od 29. juna 1972. godine. Na početku je prodekan R. Đurović (i predsednik Komisije za finansijska pitanja) upoznao članove Saveta sa predlogom Skupštine opštine Kragujevac da Pravni fakultet u Beogradu otvori svoje odeljenje u Kragujevcu. Vođeni su razgovori sa predstavnicima Skupštine opštine Kragujevac, razgledane su buduće radne prostorije i konstatovano da postoje uslovi za normalan rad. Prema nacrtu ugovora, Skupština opštine Kragujevac je trebalo da stavi Pravnom fakultetu u Beogradu na raspolaganje oko 90 miliona starih dinara za „ovu kalendarsku godinu za potrebe ovog odeljenja“.

Posle ovog obrazloženja i diskusije u kojoj je učestvovao dekan i nekoliko članova Saveta, Fakultetski savet je doneo Odluku o osnivanju Odeljenja beogradskog Pravnog fakulteta u Kragujevcu. Član 1: „Osniva se Odeljenje Beogradskog Pravnog fakulteta u Kragujevcu.“ Odeljenje je imalo status osnovne organizacije udruženog rada bez svojstva pravnog lica u okviru Pravnog fakulteta u Beogradu (čl. 2). Član 3 je propisao da Odeljenjem rukovodi upravnik koga imenuje Veće Pravnog fakulteta u Beogradu iz reda nastavnika. Upravnik je imao naredbodavna prava u granicama ovlašćenja „koja na njega prenese dekan“. Uzajamna prava i obaveze, a naročito materijalni uslovi i finansijska sredstva za najmanje pet školskih godina bili bi regulisani ugovorom između Pravnog fakulteta u Beogradu i Skupštine opštine Kragujevac (čl. 4). Do konstituisanja organa upravljanja Odeljenja, organi upravljanja Pravnog fakulteta u Beogradu donosili bi sve odluke koje se odnose na organizaciju i rad Odeljenja (čl. 5). Članom šest ovlašćeno je

¹¹ APf, *Zapisnik sa sednice Fakultetskog veća od 26. juna 1972. godine*, 7–9.

Fakultetsko veće da daje objašnjenja i uputstva za primenu i sprovođenje ove odluke. Prema odredbi člana sedam, ova odluka je imala da važi od dana potpisivanja ugovora iz člana četiri, a stupala je na snagu danom potvrde od strane Skupštine SR Srbije.

Nakon usvajanja Odluke, dekan je predložio da se u dnevni red uvrsti posebna tačka „Donošenje odluke o broju studenata za upis u prvu godinu studija Odeljenja u Kragujevcu u školskoj 1972/73. godini“. Ovo je bilo usvojeno i nakon diskusije Fakultetski savet je doneo pomenutu Odluku. Član 1 propisao je da se na Odeljenje beogradskog Pravnog fakulteta u Kragujevcu „može upisati do 200 redovnih i neograničen broj vanrednih studenata“. Uslove upisa i način izbora kandidata imao je odrediti Savet Fakulteta konkursom (čl. 2). Član 3 je predvideo da tekst konkurs za Odeljenje u Kragujevcu bude isto kao za Pravni fakultet u Beogradu.

Fakultetski savet je raspisao konkurs za prijem studenata „na Pravni fakultet u Beogradu – za Odeljenje u Kragujevcu u prvu godinu studija školske 1972/73. godine“. Predviđeno je da se upiše do 200 redovnih studenata. Odabir kandidata bi se vršio prema uspehu u gimnaziji „i to tako što bi se najpre primili kandidati koji su gimnaziju završili sa odličnim i vrlodobrim uspehom, s tim što bi se za školsku 1972/73. godinu uzeo u obzir i uspeh na završnom ispitu (maturi), s obzirom na promenjeni sistem polaganja i sadržinu matorskog ispita u gimnaziji“. Prijem kandidata imao se vršiti po sledećem redu:

- „1. Dobitnici Vukove ili njoj po rangju ravne diplome;
2. kandidati koji imaju odličan uspeh u najmanje tri svedočanstva bilo kog razreda gimnazije ili završnog ispita;
3. kandidati koji imaju odličan uspeh u dva svedočanstva bilo kog razreda gimnazije ili završnog ispita i najmanje jedan vrlodobar uspeh;
4. kandidati koji imaju odličan uspeh u jednom svedočanstvu bilo kog razreda gimnazije ili završnog ispita i najmanje dva vrlodobra;
5. kandidati koji imaju odličan uspeh u svedočanstvu o završnom ispitu i četvrtom razredu gimnazije;
6. kandidati koji su završili Višu vojnu akademiju;
7. kandidati koji su završili drugi fakultet;
8. kandidati koji imaju vrlodobar uspeh u svih pet svedočanstava gimnazije;
9. kandidati koji imaju vrlodobar uspeh u najmanje tri svedočanstva gimnazije;

10. kandidati koji imaju vrlo dobar uspeh u najmanje dva svedočanstva gimnazije;
11. kandidati koji imaju vrlo dobar uspeh na završnom ispitu i četvrtom razredu gimnazije;
12. kandidati koji su položili prijemni ispit kandidata bez propisane školske spreme na ovom Fakultetu.“

Ukoliko broj od 200 ne bi bio popunjen iz kategorije odličnih i vrlodobrih kandidata, to bi bilo učinjeno „iz grupe svih ostalih kandidata, tj. onih koji su gimnaziju završili sa dobrim i dovoljnim uspehom i to prema proseku ocena svih predmeta iz svedočanstava do četvrtog razreda gimnazije i svedočanstva završnog ispita“.

Odeljenje beogradskog Pravnog fakulteta u Kragujevcu primalo je te školske 1972/73. godine neograničen broj vanrednih studenata: 1) kandidate koji su završili gimnaziju sa završnim ispitom; 2) kandidate koji su diplomirali na drugom fakultetu; 3) kandidate koji su završili Višu vojnu akademiju, i 4) kandidate koji su položili prijemni ispit za kandidate bez propisane školske spreme za upis na Pravni fakultet. Kandidat koji je želeo da bude primljen za vanrednog studenta trebalo je da bude u radnom odnosu ili da bude prijavljen Zavodu za zapošljavanje ili da iz opravdanog razloga ne može da studira kao redovan student (primera radi, bolest dužeg trajanja, uporedno studiranje i slično). Po završetku prve godine studija mogao se vanredni student, ako želi, upisati u drugu godinu studija kao redovni student.¹²

Skupština SR Srbije je 14. jula 1972. godine donela Odluku o potvrđivanju Odluke o osnivanju Odeljenja Pravnog fakulteta u Beogradu, sa sedištem u Kragujevcu.¹³

Konačno, Pravni fakultet u Beogradu i Opština Kragujevac su zaključili ugovor „o finansiranju Odeljenja Pravnog fakulteta u Beogradu, sa sedištem u Kragujevcu“ 26. jula 1972. godine. Opština se obavezala da će odmah „obezbediti sredstva za normalan rad Odeljenja“, pre svega prostorije za korišćenje, „deo zgrade bivše Učiteljske škole sa potrebnim pripadajućim prostorijama u ukupnoj površini od oko 2.500 kvadratnih metara“, kao

¹² APf, *Zapisnik sa sednice Fakultetskog saveta od 29. juna 1972. godine* (koji je sadržao „Odluku o osnivanju Odeljenja beogradskog Pravnog fakulteta u Kragujevcu“ i „Konkurs za prijem redovnih i vanrednih studenata na Pravni fakultet u Beogradu – za Odeljenje u Kragujevcu u prvu godinu studija školske 1972/73 godine“), 2-5.

¹³ APf, *Odluka o potvrđivanju Odluke o osnivanju Odeljenja Pravnog fakulteta u Beogradu, sa sedištem u Kragujevcu Skupštine SR Srbije od 14. jula 1972. godine*.

i potrebna finansijska sredstva za redovnu delatnost. Pravni fakultet u Beogradu se obavezao da će blagovremeno da organizuje i redovno održava nastavu i ispite na Odeljenju.¹⁴

Na osnovu „preporuke Univerziteta u Beogradu kojim se apeluje na fakultete da se primi veći broj studenata od konkursom određenog broja“, a posle izlaganja upravnika Odeljenja u Kragujevcu prof. Ž. Đorđevića, Fakultetsko veće je na sednici 29. septembra 1972. godine odlučilo da se na prvoj godini studija Odeljenja beogradskog Pravnog fakulteta u Kragujevcu „poveća broj redovnih studenata od 200 na 280 redovnih studenata“. Na istoj sednici Fakultetskog veća su donete još dve odluke vezane za Odeljenje u Kragujevcu: prva, da će vanredni studenti doprinos uplatiti na žiro račun Odeljenja i druga, o formiranju komisije za prijem jednog službenika za rad u Odeljenju u Kragujevcu.¹⁵

Svečano otvaranje prve školske godine na Odeljenju beogradskog Pravnog fakulteta u Kragujevcu je održano 23. oktobra 1972. godine. Koliko je značaj otvaranje Odeljenja imalo za grad Kragujevac svedoči i to da je uvršteno u program Oktobarskih svečanosti.

O otvaranju Odeljenja u Kragujevcu u arhivi matičnog Pravnog fakulteta ostao je trag u duhu tadašnjeg suvoparnog birokratskog rečnika: „Posle niza diskusija i razmatranja pitanja, a u zajednici sa Opštinom Kragujevac i uz saradnju republičkih organa, doneta je odluka o obrazovanju Odeljenja u Kragujevcu, kao posebne organizacije udruženog rada u sastavu Pravnog fakulteta u Beogradu. Isto tako obezbeđeno je i izvođenje nastave na prvoj godini studija, a perspektivno i na narednim godinama.“¹⁶

Article history:

Received: 20. 12. 2022.

Accepted: 03. 02. 2023.

¹⁴ *Pravni fakultet 1976-2016*, Kragujevac 2016, 27–28.

¹⁵ APf, *Zapisnik sa sednice Fakultetskog veća od 25. septembra 1972. godine*, 8.

¹⁶ APf, *Izveštaj o radu Fakulteta u školskim godinama 1971/72. i 1972/73*, 7.